

CAFERİLİK

Caferilik, Hz. İmam Cafer Sadık (a.s.)'ın mezhebine mensup olmak demek olup, Hz. Resulullah (s.a.a.)'dan sonra İslam camiasının önderliğinin ilki Hz. Ali olan on iki imama ait olduğuna inanan Ehl-i Beyt mektebinin ortak ismidir. Bu mektebe aynı zamanda İснаәşeriyye, İmamîyye, Şiilik ve Alevilik de denmektedir. Ancak bu mektep, Türkiye'mizde daha çok Alevilik ve Şiilik isimleriyle tanınırken; İran, Irak, Azerbaycan, Lübnan, Bahreyn, Suriye, Afganistan, Arabistan, Pakistan, Bengladeş ve Hindistan gibi, aynı inancı paylaşan Ehl-i Beyt dostlarının yoğun olduğu ülkelerde Şiilik ve Caferilik isimleriyle meşhur olmuştur.

Burada şunu da vurgulamalıyız ki, bu mektebe Caferi mezhebi denilirken, onun da İslam camiası içerisinde ortaya çıkan Hanefî, Şafîi, Maliki, Hambeli Zahiri, Sevri ve diğer İslami mezhepler türünden bir mezhep olduğu anlaşılmamalıdır. Çünkü mezhep, belli bir ilmi kariyer ve şartlara haiz olarak içtihat derecesine ulaşan bir alimin, İslam dini üzerinde ortaya koyduğu yorum ve fetvalar mecmuasına denir. Oysa bu mektep, kendisini müntesip kıldığı İmam-ı Cafer Sadık ve diğer imamları müçtehit olarak kabul etmiyor. Aksine; imamların Allah Teala'nın emri ve Hz. Resulullah'ın açıklaması ile tayin edilen birer ilahi hüccet olduklarına inanır. Dolayısıyla da İmam Cafer Sadık da dahil olmak üzere, on iki imamın din konusunda yaptıkları açıklamaların, onların kendi içtihatları sonucu vardıkları şahsi fetva ve yorumları değil de, bizzat Allah Teala'nın Resul-ü Ekrem'e indirdiği dini öğretinin özü olduğuna inanır. Aslında bu mektebe mezhep ismini veren de bu mektebin kendi mensupları değildir. İslam camiasında her hangi bir müçtehidin fetvalarına uyan diğer İslami fırkalar bu mektebe mezhep ismini yakıştırmışlardır. Onlar, kendi yöntemlerine mezhep ismini verdikleri gibi, bu mektebin öğretilerinin daha çok Hz. İmam Cafer Sadık (a.s.)'dan geldiğini ve diğer imamların böyle bir şansı yakalayamadıklarını görünce, Hz. İmam Cafer Sadık (a.s.)'ın da kendilerinin müntesip olduğu müçtehitlerden biri gibi sıradan bir müçtehit olduğuna inandıklarından, kendi mezheplerine kıyasla bu mektebe de Caferi mezhebi ismini koymuşlardır. Oysa bu mektep, kendisini bir mezhep olarak nitelendirmemektedir.

Bu mektep, Hz. İmam Cafer Sadık da dahil olmak üzere ne Hz. Resulullah'tan sonra İslam camiasının önderleri olduğuna inandığı on iki imamın, diğer İslam ulemasının yaptığı gibi, normal ilim tahsil sürecini geçiren müçtehitler olduğuna inanır, ne de on iki imamdaki gelen açıklamaların onların İslam dini üzerinde yaptıkları içtihat sonucu vardıkları şahsı yorum ve fetvaları olduğunu kabul eder. Bu mektep, imamlardan gelen açıklamaların Hz. Resulullah'ın açıklamalarının aynısı olduğuna inanır. O halde bu mektep, imamların açıklamalarının İslam dini üzerinde yapılan bir yorum değil, bizzat İslam dininin kendi öğretileri olduğu görüşündedir.

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere; bu mektebe Hz. İmam Cafer Sadık (a.s.)'ın döneminden sonra, o Hazret'in bu mektebin ilkelerini ortaya koymakta diğer imamlara oranla daha fazla imkan yakalamasından dolayı "Caferiyye" (Caferilik) ismi verilmiştir. Bu mektep, o Hazret'in döneminden önce Ali taraftarlığı anlamına gelen "Şiatu Ali" ismiyle tanınırdı ki, daha sonraları bu terim, halk arasında o kadar bir yaygınlık kazanmıştır ki, "Şia" kelimesi Hz. Ali (a.s.)'ye intisap edilmeksizin, tek başına kullanıldığında bile, maksadın bu mektebi kabul edenler olduğu anlaşılmaya başlamıştır. Yoksa bu mektep, on iki imamın on ikisinin de aynı statüye sahip olduklarını ve hepsinin öğretilerinin aynı olup, Hz. Resulullah'ın öğretilerinden başka bir şey olmadığı inancındadır.

Hız. İmam Cafer Sadık (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Benim sözüm babamın sözüdür; babamın sözü ceddimin sözüdür; ceddimin sözü de Hüseyin'in sözüdür, Hüseyin'in sözü de Hasan'ın sözüdür; Hasan'ın sözü ise Ali bin Ebu Talib'in sözüdür; Ali bin Ebu Talib'in sözü ise, Resulullah'ın sözüdür; Resulullah'ın sözü ise Allah'ın sözüdür." [1]

Yine o Hazret kendisine bir soru soran şahsa şöyle buyurmuştur: “Andolsun Allah’a ki biz, kendi heva hevesimiz ve görüşümüze dayanarak bir şey söylemeyiz; biz Rabbimizin dediğinden başka bir şey de demeyiz. Eğer sana bir hususta bir şey söylediysem, mutlaka bu Resulullah’tandır. Biz kendi reyimizle bir şey demeyiz.” [2]

Hiz. İmam Bakır (a.s) ise şöyle buyurmuştur: “Eğer biz size kendi reyimizle bir şey söylersek, bizden öncekilerin saptıkları gibi biz de saparız; hayır, biz ancak Rabbimizin Peygamberi’nin bize açıkladığı şeyleri size söyleriz.” [3]

Yine o Hazret şöyle buyurmuştur: “Eğer biz sizlere, kendi rey, heva ve hevesimize dayanarak bir şey söylersek, helak olmuşlardan oluruz; hayır biz, diğerlerinin altın gümüşlerini toplayıp sakladığı gibi, Hiz. Resulullah (s.a.a)’dan alarak toplayıp sakladığımız hadisleri söyleriz.” [4]

Yine Hiz. İmam Sadık (a.s) kendisine bir soru soran şahsı cevapladığında, o adam: “Eğer bu hususta şöyle- şöyle söylenirse, nasıl bir görüş olur?” deyince; Hazret ona: “Dur bakalım, ben bir hususta bir cevap verirsem, bu, Hiz. Resulullah’tandır. Biz, şöyle-şöyle olur şeklinde görüş belirlenlerden değiliz” [5] diye cevap vermişlerdir.

Evet; Ehl-i Beyt mektebi, diğer İslami mezhepler gibi, rey ve görüşe dayalı olan bir mektep değildir. Ehl-i Beyt mektebi, Hiz. Resulullah (s.a.a)’dan alınan İslam dininin hiçbir yoruma tabi tutulmaksızın sunuluşudur.

Hiz. İmam Cafer Sadık (a.s)’ın diğer imamlara oranla bu mektebin ilkelerini daha fazla ortaya koymasının sırrı ise, imamların içinde bulundukları siyasi şartlarda yatmaktadır. Bu husus İslam tarihi hakkında azıcık bilgisi olan herkes tarafından açık seçik olarak bilinmektedir. Bilindiği üzere, on iki imamlardan hiç biri Hiz. İmam Sadık (a.s)’ın yakalayabildiği hür ortamı yakalayamamıştır.

Hiz. İmam Sadık dışındaki imamların içinde bulundukları siyasi baskı ortamı, ya Ehl-i Beyt imamlarını toplumdan soyutlayarak bir köşede inziva hayatını sürdürmek zorunda bırakmış, ya da büsbütün hürriyetleri ellerinden alınarak, o mübarek zatlar zindan köşelerinde yaşamaya mahkum edilmişlerdir. On iki imamın ilki ve büyüğü olan Hiz. Ali (a.s)’nin irad buyurmuş olduğu: "Allah’ım, Kureyş ve yordakçılarına karşı hakkımı senden istiyor, senden yardım diliyorum. Resulullah’a olan yakınlığımı inkar ettiler, elimdeki kabı baş aşağı çevirdiler; başkasından fazla layık olduğum işte, hakkım olan mevkide benimle kavgaya giriştiler. "Hak alınır da, verilir de; istersen gamlara batarak dayan; istersen acıklanarak öl" dediler.

Bir de baktım gördüm ki, Ehl-i Beyt’imden başka ne bir yardımcı var bana, ne de bir yaru-yaver. Onların tehlikeye düşmelerini reva görmedim. Gözlerime toz-toprak dolmuştu; gözlerimi yumdum; ağzımın yarını dertle, elemle yuttum; zehirden acı olan bıçaklarla doğranmaktan çetin olanbu işe dayanıp sabrettim" [6] sözleri o Hazret’in nasıl bir baskı ve sıkıntı içinde bulunduğunu çok açık ve net olarak ortaya koymaktadır.

Yine o Hazret hilafete seçildikten sonra Kufe mescidinde irad buyurmuş olduğu “Şıkşıkıyye” ismiyle maruf olan bir hutbede o günlerdeki esefli halini şöyle dile getiriyor: "Andolsun Allah’a ki Ebu Kuhafe’nin oğlu, onu bir gömlek gibi giyindi; oysa o daha iyi bilirdi ki, ben hilafete nispetle değirmen taşının mili gibiydim; sel benden akardı; hiçbir kuş uçtuğum zirveye çıkamazdı. Böyle olunca, ben de hilafetle arama bir perde çektim; onu koltuğumdan silkip attım.

Düşündüm; kesilmiş elimle hamle mi edeyim; yoksa bu kapkaranlık körlüğe sabır mı edeyim? Hem de öyle bir körlük ki, ihtiyarları tamamıyla yıpratır; çocuğu ise kocaltıp ihtiyarlaştırır; inanan ise, Rabbine ulaşınca kadar bu zulmette zahmet ve çile çeker.

Gördüm ki, sabretmek daha doğru; sabrettim; ama gözümde diken vardı; boğazımda da kemik tıkanmıştı; mirasımın yağmalandığını görüyordum.

Derken birincisi, onu kendinden sonra İbn-i Hattab'a atıp gitti. Sonra İmam, A'sa'nın şu beytini okudular:

Bugün deveye binmişim; yolculuk zahmetine düşmüşüm;

Cabir'in kardeşi Hayyan'la bulunduğum günle bu günüm kıyaslanır mı hiç?

Ne de şaşılacak şey ki, yaşarken halkın kendisini bırakmasını teklif ederdi; ölümünden sonra yerine öbürünün geçmesini sağladı. Bu iki kişi hilafeti, devenin iki memesi gibi aralarında paylaştılar. O, hilafeti düz ve düzgün olmayan çorak bir yere attı; sözü sertti, insanı yaralardı; onunla buluşup görüşeni incitirdi. Meselelerde şüphesi çoktu; özür getirmesinin sayısı yoktu. Onunla arkadaşlık eden, serkeş bir deveye binmişe benzerdi; burnuna geçen yularını çekse burnu yırtılır, yaralanırdı; bırakırsa üstündekini helak olma uçurumuna götürür, atardı. Allah'ın bekasına andolsun ki, halk, onun zamanında ne edeceğini şaşırdı, yoldan çıktı; renkten renge boyandı; oradan oraya yeldi-durdu.

Uzun bir zaman çetin mihnetlere düştüm; sabrettim; derken o da yoluna düzüldü; halifeliği bir topluluğa bıraktı ki, ben de bunların biriyim sanıldı.

Allah'ım sana sığınırım; ne de danışma topluluğuydu bu. Onlardan benim hakkımda, birincisiyle ne vakit bir şüpheyeye düzüldü ki, bu çeşit kişilere katıldım ben?! Fakat inerlerken ben de onlarla indim; uçarlarken ben de onlarla uçtum; inişte, yokuşta onlarla beraber oldum. Derken içlerinden biri, hasedinden gerçekten saptı; öbürü de, damadı olduğundan ona uydu, benden yüz çevirdi; ötekileri de, öyle işler yaptılar ki, anmak bile çirkin.

Nihayet kavmin üçüncüsü kalktı; hem de bir halde ki, iki yanı da yelle dolmuştu; işi gücü, yediğini çıkaracağı yerle yiyeceği yer arasında gidip gelmekti. Onunla beraber babasının oğulları da işe giriştiler; Allah malını, devenin ilkbahar otlarını, çayırı-çimeni yiyip sömürdüğü gibi yediler, sömürdüler.

Sonunda onun da ipi çözüldü; hareketi, tezce yaralanıp öldürülmesine sebep oldu; karnının dolgunluğu onu bu hale getirdi; o da işini tamamladı gitti.

Derken, halkın benim etrafıma, sırtlanın boynundaki kıllar gibi üşüşmesi kadar beni ezen bir şey olmadı; her yandan, birbiri ardınca çevreme üşüştüler; öyle ki, kalabalıkta Hasan ile Hüseyin, ayaklar altında kalacaktı neredeyse. Koyunların ağıla üşüşmesi gibi çevreme toplandılar; bu hengamede elbisem bile yırtılmıştı.

Ama işi elime aldıktan sonra bir bölük, biatten döndü, ahdini bozdu; diğer bir bölük de, ok yaydan fırlar gibi fırladı, inancından vazgeçti; öbürleri de, itaatten çıktı; sanki onlar, her türlü noksan sıfatlardan münezze Allah'ın: "İşte ahiret yurdu; biz onu, yeryüzünde yücelik ve bozgunculuk dilemeyenlere veriyoruz; sonuç çekinenlerindir" [7] buyurduğunu duymamışlardı. Evet, andolsun Allah'a, elbette duyduklar da, ezberlediler de; fakat dünya, gözlerine bezenmiş bir şekilde göründü, onun bezentisi hoş geldi onlara.

Ama şunu da bilin ki, andolsun tohumu yarana, insanı yaratana, bu topluluk biat için toplanmasaydı ve Allah'ın bilginlerden, zalimin tıka basa tokluğu karşısında mazlumin aç kalmasına rıza göstermemeleri gerektiğine dair, almış olduğu ahd-ü peymani olmasaydı, yine de hilafet devesinin yularını sırtına atardım; ümmetin sonuncusunu, ilkinin kasesiyle suvarır giderdim. Siz de biliyorsunuz ki, sizin bu dünyanız, benim katımda dışı bir keçinin aksırığından daha değersizdir." [8]

Demişlerdir ki; Hutbelerinde söz, buraya gelince, Irak ili halkından biri kalktı, Hazret'e bir kağıt sundu. Hazret kağıdı okumaya daldılar. Okuyup bitirince, İbn-i Abbas: "Ey Mü'minlerin Emiri, sözünü bıraktığın yerden devam etsen" dedi. Bunun üzerine, Hz. Emir-ül Mü'minin buyurdular ki: "Heyhat! Ey İbn-i Abbas, bu, erkek devenin , esridiği zaman ağzına gelen bir köpüktü; geldi, gene geriye gitti."

İbn-i Abbas dedi ki: "Andolsun Allah'a ki, hiçbir konuşma bu konuşma kadar beni üzmemiştir. Neden Emir-ül Mü'minin istediği şekilde konuşma imkanını bulamıyor?!" [9]

Hiz. Ali'nin bu konuşması, Hazret'in hangi şartlar altında bulunduğunu, hatta üzerindeki baskı ortamının hilafet döneminde bile kalkmadığını göstermeye yetmiyor mu?

İşte buradan, Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin hadis kaynaklarında, Hiz. Resulullah'ı sadece iki yıl gibi kısa bir müddet görme imkanına sahip olan Ebu Hureyre'den 5374 civarında hadis nakledilirken, çocukluk döneminden beri yirmi üç seneden fazla bir süre zarfında Hiz. Resulullah (s.a.a)'ı vefat edinceye kadar deve yavrusunun annesini izlemesi gibi hiç ayrılmadan izlemiş olan, bizzat Hiz. Resulullah (s.a.a)'ın kendi eliyle terbiye ettiği [10] ve hakkında buyurmuş olduğu: "Ben ilmin şehriyim, Ali ise onun kapısıdır; kim ilim öğrenmek isterse, o kapıdan gelsin" [11] veya "Ben hikmetin eviyim, Ali ise onun kapısıdır; kim hikmet almak istiyorsa, o kapıdan gelsin" [12] yahut "Ben neyi öğrendimse, onu Ali'ye de öğrettim, o benim ilmimin kapısıdır" [13] şeklindeki övgülerle ümmete nübüvvet ilminin kapısı olarak tanıttığı, Hiz. Ali gibi bir zattan ise sadece elli civarında sahih hadis nakledilmesinin sırrı da gün ışığına çıkmış olur. [14]

Diğer imamların nasıl bir baskı altında bulunduklarını ise, artık anlatmaya gerek yoktur sanırım. Hiz. Resulullah (s.a.a)'ın ümmetine, cennet gençlerinin efendisi olarak tanıtıp, [15] secdede iken bile mübarek omzuna bindiklerinde onları üzmemek için, kendilerinin mübarek omzundan ayrılınca kadar secdesini uzattığı, bir an bile ağlamalarına tahammül etmeyip, onların ağladıklarını gördüğünde minberinden inerek kucağına alıp tekrar minberine sözünü devam ettirmek üzere geri dönecek kadar itina gösterdiği, biricik torunları Hiz. Hasan ve Hüseyin (a.s)'e nelerin reva görüldüğünü hatırlamak, bu mübarek zatların hangi şartlar altında bulunduklarını açık olarak gösterdiğini söylemeye bir gerek yoktur.

Hiz. Hasan'ı zehirleyerek şehit eden; İslam aleminden öte, İnsanlık aleminin yüz karası olan Kerbela faciasını yaratarak, Hiz. Hüseyin ve yaranını feci şekilde susuz şehit edip, Peygamber-i Ekrem'in ehli ayalını esir ederek, kafir çocuklarına reva görülmeyecek ihanetlerle köy köy, kasaba kasaba, şehir şehir dolaştırdıktan sonra, Şam şehrinde ne sıcaktan, ne de soğuktan koruyan harabe bir evde tutsak tutan; buna da yetinmeyip, büyük bir iş başarmışçasına, zafer kutlaması havasında galibiyet sarhoşluğına kapılarak, şarap kadehlerinin tokuşturulduğu Yezid'in meclisinde Peygamber'in namusunu hicapsız olarak namehrem gözlerin çirkin bakışlarına sergileyen; "Haşimoğulları padişahlıkla oynadılar; yoksa ne gaipten bir haber gelmiştir, ne de bir vahiy inmiştir; keşke Bedir'de öldürölen büyüklerim olsaydı da Haşimoğullarından onların intikamını nasıl aldığımı görselerdi" [16] diyerek açıkça inançsızlığını göstermekten çekinmeyen; hicri doksan dokuz yılında halife Ömer bin Abdulaziz'in döneminde yasaklanınca kadar, elli sekiz senelik bir zaman zarfında kendilerine bağlı saray alimlerine kıldırıttıkları Cuma namazlarının hutbelerinde Allah'ın aslanı, Hiz. Resulullah'ın yaveri ve sırdaşı Hiz. Ali gibi mübarek bir zata haşa, lanet okutturan; [17] Ehl-i Beyt'in faziletini gizlemek uğruna Ehl-i Beyt'in faziletlerinin nakledilmesine koydukları ambargoya ilaveten, kendileri ve yandaşları için saray alimlerine yalan fazilet uydurarak Allah Resulü'nün diline yalan bağlamaktan bile sakınmayan; yarattıkları terör ortamıyla Ehl-i Beyt dostlarından yaşama hakkını alan; Ehl-i Beyt sevgisiyle tanınan Meysem-i Temmar ve Hücr bin Adiy ve arkadaşları gibi mukaddes zatları şehit etmeleri yanı sıra Müslömanları Ehl-i Beyt sevgisini taşıyan komşularını ihbar etmeye teşvik eden, Sıffın savaşını başlatarak aralarında Ammar-i Yasir, Haşim-öl Mirkal, züşşehadeteyn Hüzeyme bin Sabit, Uveys-i Karani gibi salih insanların ve Bedir erlerinden yirmi beş ashabın da bulunduğu yüz bin kadar Müslöman'ın kanının akıtılmasına sebebiyet veren [18] zalim Emevi hükömdarlarının döneminin hali zaten malumdur.

Zalim Emevi hükömdarlığının yıkılıp, yerini Abbasi zulmüne bıraktığı dönemlerde de şartların Ehl-i Beyt imamları ve Ehl-i Beyt dostları için kolaylaşmadığı, aksine daha da ağırlaştığı İslam tarihinden azıcık bilgisi olan herkes tarafından bilinmektedir.

Sadece Hz. İmam Sadık (a.s) kendi dönemine denk gelen, Emevioğullarıyla Abbasoğullarının hilafet kavgası sonucu ortaya çıkan siyasi otorite boşluğunun yarattığı nispi hürriyet ortamından yararlanarak dedeleri Hz. Resulullah'tan kendilerine ulaşan ilmi yayma imkanını yakalamıştır ki, tarih kitapları o dönemde Hz. İmam Sadık (a.s)'ın verdiği eğitime katılan dört bin civarında öğrencisinin bulunduğunu kaydetmektedir. İşte bundan dolayıdır ki, bu mektep bu dönemden sonra "Caferiyye" Caferilik ismiyle anılmaya başlamıştır. İşte Ebu-l Hasan-ül Veşşa, Kûfelilerden bir topluluğa, Kûfe Mescidini kastederek; "Ben öyle bir zamana eriştim ki, bu camide takva ehlinden dokuz yüz kişiyi duydum, hepside bana Cafer bin Muhammed dedi ki diye ondan hadis rivayet ederdi" [19] demekle bu gerçeği dile getirmektedir.

Tabiin'in büyükleri o Hazret'in derslerine katılır ve bundan dolayı iftihar ederlerdi. Ehl-i Sünnet'in iki büyük mezhebi olan Hanefi ve Maliki mezheplerinin kurucuları, İmam Ebu Henife ve İmam Malik de bu öğrencilerdendi. Ebu Hanife'nin, Hz. İmam Sadık (a.s)'ın derslerine katıldığı iki senelik öğrenciliğine işaretle söylemiş olduğu: "Eğer o iki yıl olmasaydı, Nu'man [20] helak olurdu" şeklindeki meşhur sözü, o Hazret'in bu ilmi çalışmalarının ne kadar etkin olduğunu açıkça göstermektedir.

Yine Sufyan bin Uyeyne, Sufyan-ı Sevri, Eyyup Sicistani, Yahya bin Said-ül Ensari gibi ilim ve takvayla şöhret bulan kimseler, o Hazret'in derslerine katılmaktan iftihar duyan öğrenciler arasında yer almaktaydı.

Ehl-i Sünnet'in büyük alimlerinden olan Şehristani de o Hazret'in bu ilmi çalışmalarına işaretle şöyle demiştir: "Cafer bin Muhammed Es-Sadık, büyük ilim, kamil hikmet, dünyaya karşı zahit ve tam anlamıyla vere ve takva sahibi bir zattır. Medine'de bulunduğu sürece taraftarlarına ilim öğretmiş ve kendi dostlarına ilim sırlarını açmıştır." [21]

İşte bunun içindir ki, bu mektebe "Caferiyye" Caferilik ismi verilmiştir. Yoksa bu mektep, Caferilik olduğu kadar, Aleviliktir; Alevilik olduğu kadar, Hasancılıktır; Hasancılık olduğu kadar, Hüseyinciliktir; Hüseyincilik olduğu kadar, birer birer diğer Ehl-i Beyt imamcılığıdır ve bilahare on iki imamcılık olduğu kadar, Muhammedicilik, tek kelime ile İslam dinin ta kendisidir.

CAFERİLİĞİN DOĞUŞU

Caferilik konusunu ele alan genellikle Ehl-i Sünnet mezheplerine mensup bazı yazarların, bu mektebe karşı çok olumsuz ve insafsızca bir tavır sergilediklerini esefle görmekteyiz, okumaktayız. Acınarak belirtmeliyiz ki, kuru taassupları yüzünden ne zahmet çekip bu mektebin öz kaynaklarına müracaat etme tenezzülünde bulunan, ne de böyle bir lüzumu gören, bu tip yazarlar, bu mektebi eleştirirken, bu mektebin muhalifleri tarafından uydurulduğu belli olan, bir takım yalan yanlış bilgilere ve hatta iftiralara istinat ederek onun; İslam dinini bölüp yıkmak amacıyla İslam dininin düşmanları tarafından ortaya çıkarılan, bir bölücülük hareketi olduğu iddiasında bulunabilecek kadar cüretkar ve kaygısız olabiliyorlar. Hatta, hali malum bu yazarların, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın Ehl-i Beyti ve seçkin ashabının yolu olan bu mektebi karalamak için onun, İslam dinini içten çökertmek gayesiyle Abdullah bin Seba ismindeki bir Yahudi dönmesi tarafından uydurulan bir mezhep olduğu safsatasını yapacak kadar ileri gittiklerine ve kitaplarında aslı astarı olmayan Abdullah bin Seba masalını ballandıra ballandıra anlattıklarına şahit olmaktadır.

Bu yazarlar, ilk olarak hilafet makamının aslında Hz. Ali'ye ait olduğu görüşünü ve hatta buna da yetinmeyip, Ali'nin Allah olduğunu iddia ettiğini, işte Ehl-i Beyt mektebinin temelinde böyle bir şahsın bulunduğunu döne döne kitaplarında zikrederler. Maksatlarıysa, Müslümanlara bu mektebi İslam dışı bir mektep olarak taktim etmek ve böylece onları, Hz. Resulullah'ın Kur'an'ın eşi olarak ümmetine emanet edip, kıyamete kadar bu ikisinin

birbirinden ayrılmayacağını ve bu ikisine sarıldıkları taktirde asla sapmayacaklarını bildirdiği, Ehl-i Beyt'den uzak tutmaktır. Çünkü zalim Emevi hükümdarlarını aklamak ve onların İslam ve Müslümanlara reva gördükleri zulümleri tevcih etmek bunu gerektirir, bunun için başka bir alternatif bulunmamaktadır.

Oysa; tahkik ehli tarihçiler, adı geçen kişinin tarihte yaşamış olduğundan bile şüphe etmekte ve Emevi yandaşlarının Ehl-i Beyt mektebini karalamak amacıyla böyle bir düzme hikayeyi uydurduklarını açıkça ortaya koymaktalar. [22]

Bu hususta daha geniş bilgi edinmek için, araştırmacı insanları, merhum Abdulkaki Gölpınarlı'nın tercüme ettiği "Abdullah bin Seba'nın Masalı" adlı kitaba müracaat etmelerini tavsiye ederken, şu kadarını belirtelim ki, bu masal ilk olarak Taberi'nin tarihinde yer almıştır. Ancak bu masal birilerinin işine geldiğinden çok geçmeden Ehl-i Beyt mektebine saldırmak isteyenlerin diline destan olmuştur.

Abdullah bin Seba'nın masalını ilk olarak Taberi'nin naklettiğine işaret etmiştik. Şimdi Taberi'nin bu masalı kimden naklettiğine ve bu rivayetin senedinde kimin bulunduğu kısaca bir göz atalım.

Taberi tek başına naklettiği bu masalı Sayf bin Amr Et-Temimi'den nakletmiştir. Bu kişi ise, bütün hadis ve biyografi alimlerinin nezdinde, Emevi yandaşlığına ilaveten, zındıklık, yalancılık, iftiracılık ve hadis uydurmacılığıyla meşhurdur.

Yahya bin Muin onu, "Sayf bin Amr Et-Temimi, hadis açısından çok zayıf biridir, bir kara para ondan daha hayırlıdır" şeklinde değerlendirir.

Ebu Davut onun hakkında: "Onun bir değeri yoktur, çok yalancıdır" diyor.

Nesai onu, "Zayıf biridir, hadislerine itina edilmez, sıkı ve güvenilir değildir" sözleriyle eleştirir.

İbn-i Hayyan onun hakkında: "O, uydurma hadisleri nakleder, zındıklıkla itham edilmiştir, kendisi de yalan hadis uydurur" der.

İbn-i Edi ise şöyle der: "Seyf zayıf biridir, onun hadislerinden bazıları meşhurdur, ancak geneli münker hadislerdir, itina edilemez durumdadır."

Hakim onu şöyle değerlendirir: "Onun hadisleri terkedilmiştir, kendisi de zındıklıkla suçlanmıştır." [23]

Şimdi bu Abdullah bin Seba düzmesini dillerinden düşürmeyenlere sormak lazım. Acaba Peygamber-i Ekrem'in Ehl-i Beyti, Ammar-i Yasir, Ebuzer, Selman-i Farisi, Meysem-i Temmar, Ebu Eyyub-u Ensari gibi binlerce salih insan ile geçmişte ve şimdide milyonlarca Müslüman'ın tabi olduğu böyle bir mektebi, ulamanın zındık olarak nitelediği bir oyunbazın düzmeleriyle itham etmek ve onu hak mezhep olarak nitelendirdikleri mezhepler düzeyinde bile görmemek, açık bir zulüm ve insafsızlık değil de nedir?

Faraza Abdullah bin Seba denen bir kişi tarihte yaşamış olsa ve yalancı Seyf bin Amir'in düzmesi o sapık görüşü savunsa bile, bunun Ehl-i Beyt mektebiyle ne ilgisi vardır? Ehl-i Beyt mektebinin inancını Ehl-i Beyt'in kendinden mi yoksa bir paranoyaktan mı öğrenmek gerekir? Ehl-i Beyt mektebinin görüşlerini Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, kısacası on iki imam mı açıklamaya yetkilidir, yoksa kim olduğu, ne olduğu belli olmayan ruh hastası bir paranoyak mı? Özellikle ulemanın müfteri ve zındık olduğunu açıkça belirttiği Sayf bin Amir'in düzmelerine dayanarak bir mektep hakkında hükmetmeyi hangi akıl ve hangi vicdan kabul eder.

Ama Ehl-i Beyt mektebi inancında olmayan her yazar yukarıda bahsi geçen yazarlar gibi düşünmemiş, yazmamıştır. Onların içerisinde bu düzmenin Ehl-i Beyt mektebiyle yakından uzaktan bir ilişkisi bulunmadığını açıkça ortaya koyanlar da olagelmıştır.

Bu hususta Ehl-i Sünnet bilginlerinden Muhammed Kürd Ali şöyle yazıyor: "Caferi mezhebinin İbn-i Savda ismiyle maruf olan, Abdullah bin Seba'nın bidatlarından olduğuna dair bazı yazarların ortaya sürdükleri görüşlerine gelince, bu sadece bir vehim olup, onların bu mezhep hususunda tahkike dayanan bilgilerinin azlığından kaynaklanmaktadır. Kim,

Caferilerin adı geçen bu kişi hakkındaki görüşlerinden, Caferi mezhebini benimseyenlerin onun görüş ve fiillerinden ibraz ettikleri bızarlıklarından, Caferi mezhebi ulamasının istisnasız olarak bu kişiyle ilgili ortaya koydukları ta'n ve karalamalarından haberi olursa, bu iddianın doğruluktan ne kadar uzak olduğunu anlar.” [24]

Evet, Ehl-i Beyt mektebini kabul etmediğı halde konuya biraz insaflıca yaklaşan yazarlar da olagelmıştır. Onlar, Ehl-i Beyt mektebinin de en azından sonradan İslam dini içinde ortaya çıkan, kendilerinin mensup oldukları herhangi bir müçtehidin yorum ve fetvalarından ibaret olan mezhepler türünden bir mezhep olarak algılanması gerektiğini belirtiyorlar.

Ancak bunlar da bu mektebin kendilerinin mensup oldukları mezheplere herhangi bir üstünlüğü olmadığını ve sıradan bir mezhep sayılması gerektiğı mesajını vermek gayesiyle, bu mektebin doğuş tarihinin kendilerinin mensup oldukları mezheplerin doğuş tarihine yakın bir döneme denk geldiğı üzerinde ısrarla duruyorlar.

Bu yazarlardan biri, Prof. Dr. Ethem Ruhi Fığlalı'dır. Ona göre, Şiilik (Caferilik) Hicri birinci asırdan sonra bir mezhep olarak teşekkül etmiştir. O, “Şiatu Ali” kelimesinin daha öncelerden Müslümanlar arasında kullanıldığını kabullenmekle birlikte, bunun Şiiliğın bir mezhep olarak bu kelimenin kullanıldığı tarihten itibaren var olduğuna delil teşkil etmeyeceğini savunur.

Zira ona göre, bu kelime o günlerde günlük dildeki anlamı olan “tarafıar” manasında kullanılırdı, belirli bir inanış tarzını ifade etmek anlamda değil.

O, bu görüşünü şöyle dile getirir: “Hz. Ali'nin bütün Müslümanlarca teslim edilen ve yüceltilen şahsi meziyetleri, ilmi, takvası, kahramanlığı, cesareti ve nihayet Hz. Peygamberin (s.a.s) amcasının oğlu, Medine'deki muâhât (Müslümanlar arasındaki kardeşlik akdi) sırasında kardeşi ve damadı oluşu söz konusu olduğı taktirde, bu hususlarla ilgili ilk tezâhürlerin daha Resulullahın (s.a.v.) sağlığında mevcut olması son derece doğru ve tabiidir. Ancak buradaki tezâhür, bir fırka veya ayrı bir zümre teşkil etmek şeklinde değil, mânevi bir bağılılık ve samimi bir dostluktur. Aynı şekilde gerek Sakîfe toplantısı [25] sonrasında, gerek Hz. Osman zamanında zuhur eden karışıklıklar sırasında Hz. Ali'ye teveccüh gösteren hareketleri ve Hz. Ali'nin hilafetinde onun yanında yer alan Müslümanların davranışları bir ‘fırka’ hareketinin tezâhürleri olarak değerlendirilemez.” [26]

Tarihte ve Günümüzde Caferilik kitabının yazarı İsmail Mutlu da bu yazarlardan bir diğeri. O, yukarıda naklettiğimiz Prof. Dr. Ethem Ruhi Fığlalı'nın görüşünü aktardıktan sonra şöyle devam eder: “Biz de Şiiliğın birinci asrın sonlarında teşekkül ettiğini savunan yazarların görüşlerini daha isabetli buluyor ve bu hususta bu yazarların fikirlerine yer vermek istiyoruz.” [27]

O, daha sonra kendisi gibi düşünen İrfan Abdulhamid'in sözlerinin ve bu görüşüne delil olarak yer verdiği Zeydi imamlarından İbn-i Murtaza'nın sözlerini naklettikten sonra onlara teyit olarak şöyle devam ediyor:

“Gerçekten de İbn-i Murtaza'nın bu görüşü, Şia'nın Peygamberimiz zamanında veya Peygamberimizin vefatından sonra ortaya çıktığı görüşünü kesin bir şekilde reddetmektedir. Çünkü Şii kaynaklarda ismi geçen Ammar (r.a) gibi Sahabiler Hz. Ali'nin taraftarı olarak zikredilir ve Şiiliğın Peygamberimiz zamanında varlığına bu taraftarlık delil olarak gösterilir. Oysa bu Sahabilerin Hz. Ali'yi sevmeleri daha önce de ifade ettiğimiz gibi, ıstılahî manada bir taraftarlık değildi. Nitekim yukarıdaki ifadelerde de dikkat çekildiğı gibi, bu Sahabiler ne Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'den ayrılmışlar, ne de onlara sövmüşlerdir. Eğer bunlar iddia edildiğı gibi, ıstılahî manada Şii olsalardı, bu iki Sahabiden uzaklaşmaları, onlara sövmeleri, onların verdikleri vazifeleri yapmamaları gerekirdi. Bu durum Şiilikteki takiyye, yani inancını gizleme ile de izah edilemez. Çünkü bu iki halife döneminde Müslümanlara en ufak bir baskı uygulanmıyordu.” [28]

Evet bu yazarlar, Ehl-i Beyt mektebinin (Caferiliğin) doğuş tarihini mümkün olduğu kadar kendilerinin müntesip oldukları mezheplerin ortaya çıkış tarihine yakınlaştırmaya çalışıyorlar. Onların bu çabalarını doğal karşılamak gerekir. Onların, Ehl-i Beyt mektebini İslam dini üzerinde yapılan sıradan bir yorum tarzı değil de, İslam dininin devamı olarak algılamalarını bekleyecek değiliz ya. Onlar başka türlü düşünemezler. Aksi taktirde kendi gidişatlarını tevcih etmekten aciz kalırlar.

Ama acaba durum onların çizdiği tablodan mı ibarettir? Yoksa başka bir şey mi vardır? İşte bunu anlamak için, Asr-i Saadet'e dönüp, Ehl-i Beyt mektebinin bel kemiğini teşkil eden öğretisinin (imamet anlayışının) bizzat İslam dininin metninde yer alan bir öğreti mi, yoksa Ehl-i Beyt mektebine mensup olanların sonradan içtihat ederek İslam dinine getirdikleri bir yorum mu olduğunu anlamak zorundayız.

Bilindiği üzere, Ehl-i Beyt mektebinin (Caferiliğin) bel kemiğini teşkil eden öğretisi, imamete dair inancıdır. Ehl-i Beyt mektebi, Hz. Resulullah (s.a.a)'dan sonra İslam ümmetinin önderliğinin başta Hz. Ali olmak üzere On iki Ehl-i Beyt İmamı'na ait olduğu, onların Allah Teala'nın tayini ve Hz. Resulullah'ın açıklamasıyla belirlenen İlahi önderler oldukları inancındadır. Kim, bu inancı kabul ederse, diğer teferruatta başka türlü düşünse bile Caferi'dir. Aksi taktirde diğer teferruatta Ehl-i Beyt mektebiyle birleşse de Caferi değildir. Elbette yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, bu mektebe Hz. İmam Cafer-i Sadık (a.s)'ın döneminden sonra "Caferiyye" Caferilik ismi verilmiştir. Bu, o mektebin o Hazret'in döneminde doğduğu anlamına gelmemektedir. Hayır, bu mektep Hz. Resulullah'ın döneminden itibaren vardı. İsmi de Caferilik değil, Ali taraftarlığı anlamına gelen, Ali Şialığı (Şiat-u Ali) idi. Sadece o Hazret'in döneminde bu mektebin öğretileri, Hz. İmam Cafer Sadık (a.s)'ın çabalarıyla daha yaygınlık kazandığı için, Şialık ismine Caferilik ismi de eklenmiştir. Peki, bu mektebin bel kemiğini teşkil eden bu öğretisi, İslam dininin öğretileri içerisinde yer almış mıydı? Birileri; "bu sizin iddianızdır. İslam dininin öğretileri içerisinde böyle bir şey yoktur" diyebilirler. Yani, bu mektebin bizzat Hz. Resulullah'ın döneminden itibaren başlaya gelebilmesi için, bu öğretinin açıkça ya İslam dininin ana temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, ya da Hz. Resulullah'ın sünnetinde yer bulması gerekir. Aksi taktirde bu öğreti, içtihat sonucu İslam dinine getirilen bir yorumdan öteye gitmez. Acaba Kur'an-ı Kerim veya Hz. Resulullah (s.a.a)'ın sünnetinde Ehl-i Beyt İmamları'nın imametine dair bir açıklama var mıdır? İşte bunun için İslam dininin öğretilerini bir daha gözden geçirmemiz gerekir.

Ehl-i Beyt mektebi, bu inancının hem Kur'an-ı Kerim, hem de daha açık ve net olarak Hz. Resulullah (s.a.a)'ın sünnetinde yer aldığı görüşündedir. Buna kanıt olarak da Kur'an-ı Kerim'in ilgili ayetleriyle, Hz. Resulullah'ın sünnetinden örnekler zikrediyor. Biz bu kanıtlarından bazılarını sitemizin kitap bölümünde yayınladığımız "Ehl-i Beyt Mektebi'nde Temel İnançlar" adlı kitabımızın "İmamet" bölümünde değinmişiz. İsteyenler oradaki delilleri görebilirler.

Ancak burada şu kadarını belirtelim ki Ali Şialığı, yani Hz. Resulullah (s.a.a)'dan sonra ümmetin imametinin Hz. Ali'ye ait olduğu inancı, bizzat Hz. Resulullah'ın öğretileriyle başlamış ve Hz. Resulullah'ın döneminden itibaren ashabın önde gelenlerinden büyük bir bölük bu inanca sahip olmakla meşhur olmuş, hatta daha ötesi, Ali Şialığı ismini bizzat Hz. Resulullah bu bölüğe vermiştir. Bu inanç, özellikle de Hz. Resulullah (s.a.a)'ın dünyadan rihlet etmesiyle ortaya çıkan birinci halife Ebu Bekir'in hilafete seçilmesi olayı karşısında hem Hz. Ali (a.s)'nin aldığı tavır, hem de Hz. Ali'nin imam olması gerektiği inancıyla ashaptan büyük bir topluluğun Ebu Bekir'e biat etmeyi reddederek, Hz. Ali'nin etrafında toplanmasıyla daha da belirginlik kazanmıştır.

Bu mevzudaki bilgiler, yalnızca Ehl-i Beyt kaynaklarında yer almamıştır. Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin kaynaklarını inceleyen her insan, kolaylıkla bu hususta yeterli bilgi elde eder. Bu hususta biz, Ehl-i Beyt kaynaklarında yer alan rivayetlerle değil, bizzat Ehl-i Sünnet kardeşlerimizin rivayetlerinde yer alan bir -iki hadis zikredeceğiz:

Suyûti, “ed-Dürr-ül Mensur Fi Tefsiri Kitabullahi Bil Me’sur” adlı tefsir kitabında İbn-i Asakir rivayetiyle Cabir bin Abdullah’tan tahrir ederek demiştir ki: “Hz. Peygamber (s.a.a)’in yanındaydık; Ali (a.s) çıkageldi. Hz. Peygamber (s.a.a) buyurdu ki: “Nefsim kudret kabzasında olan Allah’a andolsun ki, bu ve şiası, kıyamet gününde kurtulmuşlardır, muratlarına ermişlerdir.” Derken, “İnanlar ve iyi işlerde bulunanlar ise; işte onlar, yaratılmışların en hayırlılarıdır” [29] ayeti nazil oldu.” [30]

İbn-i Adiyy, İbn-i Abbas’tan tahrir eylemiştir; demiştir ki: “İnananlar ve iyi işlerde bulunanlar ise; işte onlar, yaratılmışların en hayırlılarıdır” ayeti indiği zaman Resulullah (s.a.a) Ali’ye, “Onlar sensin ve şiandır; kıyamet günü Allah rızasını kazanmış ve ondan razı olmuş bulunacaksınız” buyurdu.” [31]

İbn-i Mardavayh Hz. Ali (a.s)’den rivayet ve tahrir eylemiştir; demiştir ki: “Resulullah (s.a.a) bana, Allah Teala’nın “İnananlar ve iyi işlerde bulunanlar ise; işte onlar, yaratılmışların en hayırlılarıdır” ayetini duymadın mı? Onlar sensin ve senin şiandır; benimle onların buluşacakları yer, Kevser havuzunun yanındır; ümmetler hesaba geldikleri zaman onlar, yüzleri ak olarak çağrılacaklardır” dedi. [32]

Bu hadislerin bir kısmını de İbn-i Hacer, Darukutni’den tahrir ederek “Savaik-ül Muhrika” adlı kitabında zikreder. Ümmi Seleme (r.a) Hz. Peygamber (s.a.a)’in “Ya Ali, sen ve ashabın cennettesiniz” buyurduğunu rivayet etmiştir.

İbn-i Hacer’in nakline göre, Hafız Cemaluddin Zerendi İbn-i Abbas’tan tahrir eylemiştir; demiştir ki: “Hz. Resulullah (s.a.a), Allah Teala’nın “İnananlar ve iyi işlerde bulunanlar ise; işte onlar, yaratılmışların en hayırlılarıdır” ayeti nazil olduğunda, Hz. Ali’ye: “Ya Ali, onlar sen ve senin şiandır. Kıyamet günü Allah’a, onun rızasını kazanmış ve ondan razı olmuş bir halde kavuşacaksınız; düşmanın ise, kızgın ve elleri boynuna bağlı olarak ulaşacaktır” buyurdu.” [33]

İbn-i Asir de bu hadise “en-Nihaye” adlı kitabında yer vererek, Hz. Peygamber (s.a.a)’in “Ya Ali, sen ve şian, Allah’a, onun rızalığını kazanmış ve ondan razı olmuş bir halde kavuşacaksınız; düşmanınız ise, kızgın ve ellerini boynuna bağlı olarak ulaşacak” buyurduğunu, sonra da ellerini nasıl bağlı olduğunu göstermek için ellerini boynuna götürdüğünü zikreder. [34] Bu hadisi İbn-i Hacer, ‘Savaik’ında ve diğerleri başka yollardan tahrir ederler ki, bu da hadisin, hadis erbabı katında şöhretine delalet eder.

Yine Zamaşeri, ‘Rabi-ül Abrar’ adlı kitabında Hz. Resulullah (s.a.a)’dan rivayet eder; buyurmuştur ki: “Ya Ali, kıyamet günü olunca ben yüce Allah’a sığınırım, sen benim kuşağıma yapışsın; benimle Allah’a tevessül edersin; evladın sana yapışsınlar, evladının şiası da onlarla Allah’a tevessül ederler.”

Görülüyor ki, Ali şiası (Ali taraftarlığı) terimi, bizzat Hz. Resulullah (s.a.a)’ın sözlerinden alınmadır. Sanki Hz. Resulullah (s.a.a) Hz. Ali hakkında buyurmuş olduğu “Ben kimin mevlası (efendisi) isem Ali de onun mevlasıdır, [35] Ali’nin konumu bana nispet, Harun’un Musa’ya olan konumu gibidir, [36] Ali benim kardeşim, yardımcım ve vasımdır, [37] Ali benim ilmimin kapısıdır, Ali benden sonra her mü’minin velisidir, [38] Ali’yi sevmek iman, Ali’ye buğzetmek ise münafıklık nişanesidir, Ali hakladır, hak da Ali ile; hak Ali’nin ekseninde döner, [39] Ali Kur’an’ladır, Kur’an da Ali ile; Havz-u Kevser başında bana

kavuşuncaya kadar bu ikisi birbirinden ayrılmazlar [40]ve benzeri yüzlerce tavsiye ve tekitlere rağmen, ashabının ve onlardan sonra gelen ümmetinin Hz. Ali hususunda iki gruba ayrılacaklarını, bir grubunun Ali'nin yanında yer alıp Ali şiası olurken, ikinci grubun Ali'den kopacağını önceden görüyor ve biliyordu. Dolayısıyla bu ikazlarla onları uyarıp, Ali'den ayrılmanın İlahi gazapla sonuçlanacağını bildiriyordu ki, her yönden galip hüccet Allah'ın ve Allah Resulü'nün olsun ve yarın kimse, ben bunun farkında değildim, deme bahanesi arkasına saklanmasın.

Evet, İslam tarihinin Asr-i Saadet'le ilgili bölümünü biraz devşirdiğimizde, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın ashabının, Ehl-i Beyt'i üstün görüp, öne geçiren Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Resulullah (s.a.a)'ın kendinden sonra Hz. Ali'nin İslam ümmetinin imamı olmasını istediğini ortaya koyduğu, yukarıda örneklerine işaret ettiğimiz açıklamaları karşısında iki gruba ayrıldıklarını görmekteyiz. Bir grup, nass karşısında içtihat etmenin caiz olmadığını kabullenerek, Hz. Resulullah (s.a.a)'ın bu açıklamaları ve Kuran-ı Kerim'in Ehl-i Beyt'i üstün görüp, öne geçiren ayetlerine hiçbir yorum getirmeden teslim olurken, ikinci grup, bu hususta kendi içtihat ve görüşlerine yer verir ve görüşleri, herhangi bir gerekçeyle farklı olduğu taktirde, kendi görüşlerini öne geçiriyorlardı. Bu bölünme hatta Hz. Resulullah (s.a.a)'ın kaydı hayatta bulunduğu dönemde bile ihsas ediliyordu. Ashaptan bir grup, özellikle Hz. Ali'ye yakınlığı ile tanınırdı. Öyle ki, bunlar “Şiatu Ali” (Ali Taraftarları) olarak tanınır ve bu isimle anılırlardı. Buna karşın ashabın içerisinde kalbinde Ali'nin düşmanlığını taşıyanlar da vardı. İbn-i Abbas diyor: “Biz, kimin münafık olduğunu, onun Ali'ye karşı olan düşmanlığıyla tanır, teşhis ederdik.” Bu ölçeği, Hz. Resulullah (s.a.a) onlara vermişti. Çünkü Hz. Resulullah (s.a.a), ashabına, Ali'yi sevmenin iman, Ali'ye karşı düşman olmanın da münafıklık nişanesi olduğunu bildirmişti. Ashaptan bazıları da, ne Hz. Ali'ye karşı kalbinde düşmanlık hissediyor, ne de Hz. Ali'nin şiası sayılacak kadar, o Hazret'e yakınlık gösteriyorlardı.

Bütün sahabe, Ali'nin şiası olsaydı, bir bölümü “Ali'nin şiası” diye anılmazdı. Gerçekten de Hz. Peygamber'in zamanında da Ali taraftarları olan, onu imam bilen; Hz. Peygamber'in sözlerini şerh ve tefsir eyleyen, hikmetlerini hükümlerini tebliğ eden zat olarak onu tanıyan sahabe az değildi. İşte Ali şiası sözü, bu bölüğe ait bir hususu ad olmuştur. Nitekim lügat ehli de bunu söylemiştir. Nihaye'ye, Lisan-ül Arab'a ve emsali diğer lügat kitaplarına müracaat edilirse bu adın, Ali'ye uyanlara, evladına ve onların taraftarı olanlara verildiği görülecektir. Şia sözünün, Ali'yi seven ve ona buğzetmeyen ashabın tamamına söylendiğini ileri sürmek doğru bir yorum olamaz. Çünkü bir kimseyi sevmek ve ona buğzetmemek, tek başına onun şiası olmak için kifayet etmez; burada bir hususiyetin de olması gerekir ki bu da, o şahsa uymak, onun tarafını tutmaktır. Bu özellik olmadan birisine, birisinin şiasıdır demek, ancak mecazi bir itibarla olabilir. O halde bu sözle, ashaptan bir kısmının kastedildiği şüphe götürmez bir olaydır ki onlarda bulunan bir özellik, onları diğer ashaptan ayırmış ve kendilerine bu ismin verilmesini sağlamıştır. Bu özelliğin diğer ashapta da olmadığı da bellidir. Çünkü aksi taktirde yalnızca onlara Ali şiası denilmezdi.

Ebu Hatem-i er-Razi diyor: “İslam dini içinde Resulullah (s.a.a)'ın döneminde ilk ortaya çıkan isim “Şia” ismidir. Bu isim, Ali'ye yakınlıklarıyla meşhur olan ashaptan dört kişinin: Ebuzer, Salman, Mikdad ve Ammar'ın lakabı idi.” [41]

Hatib-i Bağdadi “el- Kifaye” adlı kitabında diyor ki; Ebu Abdullah bin Ahrem el-Hafiz'a, Buhari'nin neden Sahabe Ebu Tufeyl'den hadis nakletmediği sorulunca; “Çünkü o Ali bin Ebu Talib'in şiası idi” cevabını verdi.” [42]

İbn-i Haldun ise şöyle yazıyor: “Ashaptan bir grup, Ali'nin taraftarlığını yapıyor, onun hilafete diğerlerinden daha layık olduğunu savunuyorlardı. Ancak ondan başkasının hilafete seçildiğini görünce, buna çok hüznlenip üzüldüler. Fakat dinde sabit kadem olduklarından ve

birlik ve beraberliğe çok önem verdiklerinden kendi aralarında izhar ettikleri hüznü ve üzüntülerine ilaveten fazla bir itirazda bulunmadılar.” [43]

Ustad Muhammed Kürd Ali ise demiştir ki: “Ashabın büyüklerinden bir grup, Hz. Resulullah (s.a.a)’ın döneminden itibaren Ali taraftarlığı ile tanınmaktaydı. Bu cümleden biri, Salman-i Farisi’dir. O; “Biz Hz. Resulullah’a Müslümanların hayrını istemek, Ali bin Ebu Talib’i imam edinin, onu sevmek üzere biat eyledik” derdi. Bunlardan bir diğeri de, Ebu Said-i Hudri’dir. O; “İnsanlar beş şeye emredildiler, onlar ise onların dördüne amel edip, birini de terk ettiler” derdi. Ona: “Amel edilen o dört şeyin ne olduğu sorulunca da, o: “Namaz, zekat, Ramazan ayının orucu ve hac” diye cevaplandırdı. Bu arada ona: “İnsanların terk ettiği o bir şey neydi?” denince de, O: “Ali bin Ebu Talib’in velayeti” cevabını verirdi. Ona: “Bu da mı onlarla beraber farzdı?” diye sorulunca da, O: “Evet” derdi. Bu sahabelere, Ebuzer el-Gaffari, Ammaber bin Yasir, Huzeife bin Yeman, Züshadeteyn Huzeyme bin Sabit, Ebu Eyyub-i Ensari, Halid bin Said bin el-Ass ve Kays bin Sa’d bin Ubade gibilerini de misal olarak zikredebiliriz.” [44]

Ünlü Ehl-i Sünnet yazarı doktor Sübhi Salih ise bu hususta şöyle der: “Hz. Resulullah (s.a.a)’ın döneminde bile sahabe içerisinde Hz. Resulullah’ın damadı Ali’nin taraftarlığını yapanlar bulunmaktaydı. Ebuzer el-Gaffari, Mikdat bin Esved, Cabir bin Abdullah, Ubey bin Ka’b, Ebu Tufeyl Öber bin Vaile, Abbas bin Abdulmuttelip ve bütün oğulları, Ammar bin Yasir ve Ebu Eyyub-i Ensari bu cümleden ashap arasında yer almaktaydı.” [45]

Abdullah Emin ise, Şiilik hakkında şöyle der: “Şiiliğin temeli, hilafet husussunda Ali efendimizin yanında yer alıp, bu önemli mevkie onun daha layık olduğu inancıyla ona yardım eden ashaba dayanmaktadır.” [46]

Ustad Muhammed Abdullah İnan ise bu konuda şunları yazıyor: “Şiiliğin ilk olarak Haricilerin bölünmesi esnasında ortaya çıktığını sanmak bir hatadır. Aslında Şiilik, Allah Teala’nın: “En yakın aşiretini uyar” [47] emrini indirdiğinde, Allah Resulü’nün yakın akrabalarını toplayıp onlara peygamberliğini açıkladığı sırada onlardan bir cevap gelmezken, Hz. Ali’nin Peygamber-i Ekrem’e iman ettiğini ve her sahnede kendilerinden yardımını esirgemeyeceğini ilan etmesi üzerine, Allah Resulü’nün Hz. Ali’ye işaretle onlara: “Bu, benim kardeşim, vasim ve sizin içerinizdeki halifemdir; onu dinleyin ve ona itaat edin” açıklamasını yaptığı dönemden itibaren ortaya çıkmıştır.” [48]

Bütün bu açıklamalar şunu gösteriyor ki, Hz. Resulullah (s.a.a)’ın ashabı, Hazret’in kendinden sonra başta Hz. Ali (a.s) olmak üzere, Ehl-i Beyt İmamları’nın İslam ümmetinin önderleri olmasına dair olan isteği ve Kur’an-ı Kerim’in Ehl-i Beyt’i üstün tutup, öne geçiren ayetleri karşısında iki ana kola ayrılmıştır.

Bir kol, Peygamber-i Ekrem’in ve Kur’an-ı Kerim’in bu yöndeki açıklamaları karşısında hiçbir yorum yapmaksızın teslim olmuş, Hz. Resulullah (s.a.a)’ın döneminden itibaren ağırlığını bu yönde koymuş ve Hz. Ali başta olmak üzere, Ehl-i Beyt’in öne geçmesini istemiş, bunu savunmuştur.

Ancak Hz. Resulullah’ın rihletinden sonra, kendileri gibi düşünmeyen ashap tarafından herhangi bir gerekçeyle bunun önünün tıkandığını görünce de, yine başta Hz. Ali olmak üzere Ehl-i Beyt’i örnek alarak, hüznlenmiş ve cari gidişata itiraz etmişse de, Hz. Resulullah (s.a.a)’ın rihlet etmesiyle henüz yeni filizlenmekte olan İslam dininin dağılıp yıkılmasını beklemekte olan İslam düşmanlarına bir fırsat vermemek gayesiyle fazla ileri gitmemiş ve İslam’da, kapanmasına imkan bulunmayacak bir gedik açılmasına meydan vermeyerek, birlik ve beraberlik yolunu seçmiştir.

İkinci kol ise, Kuran-ı Kerim'in ve Hz. Resulullah (s.a.a)'ın bu açıklamaları karşısında, kendileri için içtihat etme hakkı tanımış ve Hz. Ali'nin henüz genç olduğu ve hilafete daha yaşlı birinin geçmesi gerektiği, yahut Hz. Ali'nin kafirlerden bir çoğunu öldürmüş olması nedeniyle Arap kabilelerinin kolay kolay ona boyun eğmeyeceğini, ya da hem nübüvvet hem de hilafetin Haşimoğulları'nda olmaması gerektiği, yahut Hz. Resulullah'ın kendinden sonra Hz. Ali'nin Müslümanların önderi olmasına dair olan isteğinin, bir İlahi emir olmayıp, akrabalık ve benzeri sebeplerden dolayı Hazret'in şahsi görüşü olduğu gibi mülahazalarla Hz. Resulullah (s.a.a)'ın rihletinden hemen sonra, mübarek naşının gusül ve kefeniyle ilgilenmeyi Hz. Ali ve yaranına terk edip, Hz. Ali ve yaranının yokluğundan da yararlanarak, "Sakife" denen yerde toplanarak birinci Halife Ebu Bekir'in başa geçmesini sağladı.

Ancak Hz. Ali ve yaranı bu hareketi meşru kabul etmeyip Ebu Bekir'e biat etmeği reddetti. Hatta Sahih-i Buhari'nin Hayber gazvesi babında geldiği üzere, Hazret altı ay gibi uzun bir süre bu muhalefetini devam ettirip, biat etmekten sakındı. Fakat Müslümanların bu dağılımlığından İslam dininin pusuda bekleyen iç ve dış düşmanlarının istifade etmeğe çalıştıklarını ve bu durumu sürdürmenin İslam'da telafisi mümkün olmayacak bir gedik açacağını görünce de, Hz. Resulullah (s.a.a)'dan aldığı tavsiyeye uyarak, kendi tabiriyle zehirden daha acı olsa bile ağzının yarını yutkundu. Gözünde diken kalmış ve boğazında kemik tıkanmış bir insanın durumunda olsa bile sabretmeyi daha yeğ buldu. Ancak yine de başa geçmişlerden İslam ve Müslümanların yararına olan nasihatlerini esirgemedi ve karşılaştıkları her zorlukta onların imdadına koştu. Ona tabi olan sadık yarları da mevlalarını taklit ederek aynı siyaseti sürdürdüler.

Görüldüğü üzere, Ehl-i Beyt mektebinin temelini teşkil eden Hz. Resulullah (s.a.a)'dan sonra İslam ümmetinin imamet ve önderliğinin Hz. Ali'ye ait olduğuna dair inancı Peygamber-i Ekrem'in kaydı hayatta bulundukları dönemden başlamış, Hazret'in dünyadan göçmesinden hemen sonra Ebu Bekir'in hilafete seçilmesinin gündeme yerleşmesiyle de daha belirginlik kazanmıştır. Peygamber-i Ekrem'in dünyadan göçmesinden hemen sonra İslam ümmetinin önderliği hususunda cereyan eden olaylardan azıcık haberi olan hiçbir kimse bu hakikati inkar edemez.

Fazl bin Abbas'ın, Sakife'de cereyan eden Ebu Bekir'in hilafete getirildiği haberinin yayılır yayılmaz, orada toplanmış olan topluluğa hitaben söylemiş olduğu: "Ey Kureyş topluluğu, hilafet sizin hakkınız değildir. Biz onun ehliyiz, siz değil. Bizim efendimiz (Hz. Ali) ona sizden daha evladır" [49] sözü işte bu inanca dayanmaktadır.

Hz. Ali ve yaranının Ebu Bekir'e biat etmeği ret etmesi de bu inançtan dolayıdır. Tarih-i Yakubi bu hadiseye işaretle şunları yazıyor: "Muhacir ve Ensar'dan bir topluluk Ebu Bekir'e biat etmeyi reddedip, Ali'nin yanında yer aldılar. Abbas bin Abdulmuttelib, Fazl bin Abdulmuttelib, Zübeyr bin Avam bin As, Halid bin Said, Mikdat bin Amir, Selman-i Farisi, Ebuzer el-Gaffari, Ammar bin Yasir, Bera bin Azib ve Ubey bin Ka'b bu cümleden ashap arasında bulunmaktaydı." [50]

Böylece Hz. Resulullah (s.a.a)'dan sonra İslam ümmetinin önderliğinin Hz. Ali'nin hakkı olduğunu savunan güçlü bir topluluk ortaya çıkmıştı. Onlar, Sakife'de cereyan eden Ebu Bekir'in hilafete getirilmesi olayına itiraz ediyor ve konunun tekrar gözden geçirilerek hilafet mevkiinin Hz. Ali'ye devredilmesini talep ediyorlardı. Onlar, Hz. Fatime'nin evinde toplanıyor, Sakife'de cereyan eden hadisenin, İslam ümmetinin önderliği hususunda karşılaşılan bir talihsizlik olduğunu ve bunun nasıl önlenebileceğini tartışıyorlardı. Yakubi bu hususta şunları yazıyor: "Ebu Bekir ve Ömer'e Ensar ve Muhacirlerden bir bölüğün Ali ile birlikte (muhalefet kastıyla) Resulullah'ın kızı Fatime'nin evinde toplandıkları haberi ulaştı. Bunun üzerine, bir grupla birlikte hareket edip o eve hücum ettiler..." [51]

Ehl-i Sünnet'in büyük alimlerinden İbn-i Kuteybe ise, bu olayı şöyle anlatıyor: “Ebu Bekir (r.a), bir grubun kendisine muhalefet amacıyla Ali (a.s)’ın evinde toplandıklarını öğrenince, Ömer’i onlara gönderdi. Ömer, Ali’nin evine gelip onlara seslendi, ama onlar dışarı çıkmayı reddettiler. Bunun üzerine Ömer, odun getirilmesini istedi ve: “Ömer’in canı elinde olana andolsun ki, ya dışarı çıkarsınız, ya da evi içindekilerle birlikte yakarım” dedi.[52] Tarihçiler, bu olayda Ömer’e, evde Peygamber-i Ekrem’in kızı Fatime’nin de bulunduğu hatırlatıldığını, Ömer’in de: “Hatta o bile olsa, yine yakarım” cevabını verdiğini ve bu hengamede Hz. Fatime’nin yüce sesle: “Ey babam, ey Resulullah, senden sonra şu İbn-i Hattab ve İbn-i Ebu Kuhafe’nin elinden çektiklerimiz nedir?” diye feryat ettiğide kaydetmekte.[53]

Evet, Ömer’in deyimiyle “felteten” düşünülmeden aceleyle gerçekleştirilen Ebu Bekir’e biat meselesi, artık onlara her şeyi unutturmuştu. Artık ne Allah Teala’nın “De ki, ben çektiğim zahmet karşılığında sizden akrabalarımı sevmekten başka bir ücret istemiyorum” [54] ayetini hatırlıyor, ne de Peygamber-i Ekrem’in “Fatime benim pare tenimdir; kim, onu incitirse, beni incitmiştir; kim de beni incitirse, Allah’ı incitmiştir” sözü onları ilgilendiriyordu. Değil Peygamber’in biricik kızı Fatime’yi incitmemek; onlar bu uğurda Fatime-i Zehra, Hz. Ali ve cennet gençlerinin efendileri Hz. Hasan ve Hüseyin de dahil olmak üzere, o gün o evde toplanan herkesi diri diri yakmayı bile göze almışlardı.

Evet, onlar hilafet uğruna her şeyi göze almışlardı; ne pahasına olursa olsun mutlaka bu makamı elde etmeleri gerekirdi. Artık Peygamber-i Ekrem’in izin almadan içeri girmedikleri ve Fatime’den izin gelinceye kadar dışarıda beklediği kapıyı tekmeyle kırarak, yahut ateş vurup yakarak içeri girmek onlar için fark etmezdi. Onlar için mühim olan, muhalefet amacıyla içeride toplanmış olanların dışarı çıkarılması ve hangi yöntemle olursa olsun, onların bu emellerini suya düşürebilecek bu muhalefet hareketinin çok büyümeden bastırılmasıydı. Şimdilik olayın bu yönü bizi ilgilendirmiyor. Onlar, Peygamber’in Ehl-i Beyt’ine karşı gösterdikleri bu cefalarının hesabını Allah’a vereceklerdir. Bizim burada üstünde durmak istediğimiz husus, bu değildir. Bizi ilgilendiren, o gün Hz. Ali ve ona tabi olan ashabın önde gelenlerinden büyük bir bölüğün, onların hilafet kararlarını tanımamaları ve bu hususta hakkın Ali’ye ait olduğunu savunmalarıdır. İşte bu, biz Ehl-i Beyt mektebinin inanıp savunduğu şeydir. Bu, bizim inancımızın sonradan değil, o zamandan beri var olduğunu göstermektedir. Bu, bazı yazarların ısrarla ispatlamaya çalıştığı, Ehl-i Beyt mektebinin Peygamber-i Ekrem’den sonra İslam ümmetinin önderliğinin Hz. Ali’ye ait olduğu inancının çok sonraları doğduğuna dair iddialarını suya düşürmektedir. İşte bizim vurgulamak istediğimiz husus budur. Bütün bu olup bitenler, Ehl-i Beyt mektebinin, temelini Kur’an-ı Kerim’in ayetleri ve Hz. Resulullah (s.a.a)’ın sünnetinde bulan, İslam ümmetinin önderliğinin, başta Hz. Ali olmak üzere Ehl-i Beyt’e ait olduğu temel inancının, Peygamber-i Ekrem’in kendi döneminden başladığını, Hazret’in vefatından sonra ortaya çıkan hilafet meselesinde de, varlığını daha belirgin olarak hissettirdiğini açıkça gözler önüne sermektedir.

[1] - Bihar-ül Envar c. 2 s. 178

[2] - Bihar-ül Envar c. 2 s. 173

[3] - Bihar-ül Envar c. 2 s. 173

[4] - Bihar-ül Envar c. 2 s. 172

[5] - Bihar-ül Envar c. 2 s. 173

[6] - Nehc-ül Belağa Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesi s. 167, Nehc-ül Belağa 208. hutbe

[7] - Kasas: 83

[8] - Nehc-ül Belağa Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesi s. 168, 167, 169, Nehc-ül Belağa 3. hutbe

[9] - Nehc-ül Belağa Abdülbaki Gölpınarlı'nın tercümesi s. 168, 167, 169, Nehc-ül Belağa 3. hutbe

[10] - Fezail-üs Sehave Feth-ül Bari'nin s. 142

[11] - Tarih-i Dimeşk Ali bin Ebu Talib bölümü c. 2 s. 464, Şevahid-üt Tenzil Haskani'nin c. 1 s. 334, El-Müstedrek Hakim'in c. 3 s. 126, 127, Üsd-ül Gabe c. 4 s. 22, Menakib-i Ali bin Ebu Talib İbn-i Meğazili'nin s. 80, Kenz-ül Ummal c. 15, s. 129, Kifayet-üt Talib s. 220, El-Menabik Harezmi'nin s. 40, El-Mizan Zehebi'nin c.1 s. 415, El-Cami-üs Sağır Suyuti'nin c. 1 s. 93 vs.

[12] - Tarih-i Bağdat c. 4 s. 204, El-Menakib İbn-i Meğazili Şafii'nin s. 124, Lisan-ül Mizan c. 5 s. 19, Sahih-i Tirmizi c. 5 s. 301, Hilyet-ül evliya c. 1 s. 63, Mesabih-üs Sünnet Beğavi'nin c. 2 s. 275, Riyaz-ün Nezre c. 2 s. 255, Tarih-i Dimeşk Ali bin Ebu Talib bölümü c. 2 s. 459 vs.

[13] - İhkak-ül Hak c. 5 s. 501 İbn-i Meğüazili'nin Menakibi

[14] -Ehl-i Sünnet kaynaklarında Hz. Ali (a.s)'dan toplam 536 hadis nakledilmiştir. Bunlardan ise sadece ellisinin sahih diğerlerinin ise sahih olmadığı belirtilmiştir. Ehl-i Sünnet'in en önemli hadis alimi olan Buhari ise bu hadislerden sadece yirmisine kendi kitabında yer vermiştir. Bkz. Esmâ-üs Sehave Er-Rüvât İbn-i Hazm'in s. 44

[15] - Bkz. Sahih-i Tirmizi 3701, 3714, Müsned-i Ahmet 10576, 11166, 11192, 11351, 22240, Sünen-i İbn-i Mace 115 numaralı hadisler

[16] - Tarih-i Taberi c. 10 s. 60

[17] - İkd-ul Ferid c. s. 301, Şerh-i Nehc-ül Belağa İbn-i Ebu-l Hadid'in c. 4 s. 56, 57

[18] - Müruc-üz Zeheb c. 2 s. 393, 394, Tezkiret-ül Havvas s. 88

[19] - Rekibtussefine Mervan Hüleyfat'ın s. 559

[20] - Numan Ebu Hanife'nin ismidir.

[21]- El-Milel ven Nihel Şehristani'nin

[\[22\]](#) - Bu hususta bkz. Taha Hüseyin'in "Neşet-ül Fikr-il Felsefi" adlı kitabı, c. 2 s. 28, Doktor, Muhammed Ammare'nin "Tayyarat-ül Fikr-il İslami" adlı kitabı s. 203 ve El-Vaili'nin Hüvviyet-üt Teşeyyü" adlı kitabı s. 137, 140

[\[23\]](#) - Ulama'nın Seyfhakkındaki düşüncelerini daha detaylı olarak görmek için, Abdulkaki Gölpınarlı'nın tercüme ettiği "Abdullah bin Seba'nın Masalı" adlı kitaba müracaat edin.

[\[24\]](#) - Hutat-üş Şam c. 1 s. 251

[\[25\]](#) - Ebu Bekir'in hilafete seçildiği toplantı

[\[26\]](#) - Terihte ve Günümüzde Caferilik İsmail Mutlu'nun s. 21, 22 naklen 12. Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu s. 35, 36,

[\[27\]](#) - Tarihte ve Günümüzde Caferilik İsmail Mutlu'nun s. 22

[\[28\]](#) - Aynı kaynak s. 23

[\[29\]](#) - Beyyine: 7

[\[30\]](#) - ed-Dürr-ül Mensur tefsiri c. 6 s. 379

[\[31\]](#) - Nur-ül Ebsar Fi Menakib-i Al-i Beyt-ül Muhtar Şeblenci'nin s. 80, 102

[\[32\]](#) - ed-Dürr-ül Mensur tefsiri c. 6 s. 379, Şevahid-üt Tenzil Hakim Haskani'nin c. 2 s. 356, 366, Tefsir-üt Taberi c. 3 s. 146, Feth-ül Kadir Şevkani'nin c. 5 s. 477, Ruh-ül Meani Alusi'nin c. 30 s. 207, Kifayet-üt Talib Genci Şafii'nin s. 244, El-Menakib Harezmi'nin s. 62, 187, el-Fusul-ül Muhimme İbn-i Sabbağ Maliki'nin s. 107, Nezm-i Dürer-i Simtayn Zerendi Hanefi'nin s. 92, Tarih-i Dimeşk Ali bin Ebu Talib bölümü İbn-i Asakir'in c. 2 s. 442, Yenabi-ül Meveddet Kondozi Hanefi'nin s. 62, 74, 270, Tezkiret-ül Havas Sibte bin Cevzi'nin s. 18 vs.

[\[33\]](#) - Savaik-ül Muhrika s. 96, 161

[\[34\]](#) - İbn-i Esir'in "en-Nihaye Fi Garib-il Hadis vel- Eser adlı kitabı c. 6 s. 379

[\[35\]](#) - Müsned-i Ahmet 906, 915, 1343, 2903, 17749, 18476, 18497, Sünen-i İbn-i Mace 113, 118, Sahih-i Tirmizi 2646 numaralı hadisler vs. Hz. Resulullah bu hadisi Gadirihum denen yerde buyurmuştur. Konu hakkında daha fazla bilgi edinmek için sitemizin kitap bölümünde yayınlanan imamet bahsine müracaat edebilirsiniz.

[\[36\]](#) - Sahih-i Buhari 3430, 4066, Sahih-i Müslim 4418, 4419, 4420, 4421, Sahih-i Tirmizi 2658, 2666, Sünen-i İbn-i Mace 112, 118, Müsned-i Ahmet 1384, 1408, 1423, 1424 vs. numaralı hadisler. Bu hadislerle ilgili daha fazla bilgi edinmek için sitemizin kitap bölümünde yayınlanan imamet bahsine müracaat edebilirsiniz.

[\[37\]](#) - Mecme-üz Zevaid c.9 s. 121, Hasais-ül Emir-ül Mü'ninin Nesai'nin s. 86, Riyaz-ün Nazre c.2 s. 300 vs.

[38] - Müsned-i Ahmet 2903, 19081, 21883,21889, 21979 vs. numaralı hadisler. Bu hadisle ilgili daha fazla bilgi için sitemizin kitap bölümündeki imamet bahsine müracaat edebilirsiniz.

[39] - Tarih-i Bağdat c. 14 s. 321, Tarih-i Dimeşk Ali bin Ebu Talib bölümü c. 3 s. 119, el-İmamet ves- Siyaset c. 1 s. 73, Feraid-üs Simtayn c. 1 s. 177, el-Menakib Harezmi'nin s. 56, Fet-ül Kebir Nebhani'nin c. 2 s. 131, el Müstedrek Hakim'in c. 3 s. 124, Cami-ül Usul İbn-i Esir'in c. 9 s. 420 vs.

[40] - el-Müstedrek Hakim'in c. 3 s. 24, Savaık-ül Muhrika İbn-i Hacer'in s. 122, 124, 191, el-Cami-üs Sağir Suyuti'nin c. 2 s. 56, Feyz-ül Kadir Şevkani'nin c. 4 s. 358, Yenabi-ül Mevedde Kondozi'nin s. 40, el-Menakib Harezmi'nin s. 110, Kifayet-üt Talib s. 399, Tarih-ül Hülefa Suyuti'nin s. 173, Nur-ül Ebsar Şeblenci'nin s. 73

[41] - Revzat-ül Cennat 88

[42] - Rekibtü-s-Sefine s. 618

[43] - Tarih-i İbn-i Haldun c. 3 s. 364

[44] - Rekibtü-s Sefine s. 619 naklen Hutet-üş Şam c. 5 s. 251

[45] - Rekibtü-s Safine s. 619 naklen En-Nezm-ül İslamiyye s. 96

[46] - Rekibtü-s Sefine s. 619 naklen Abdullah Nimet'in Ruh-üt Teşayyu kitabından

[47] - Şuara: 214

[48] - Rekibtü-s Sefine s. 619, naklen Ruh-üt Teşayyu s. 20

[49] - Tarih-i Yakubi c. 2 s. 124

[50] - Aynı kaynak

[51] - Tarih-i Yakubi c. 2 s. 126

[52] - İbn-i Kuteybe'nin el-İmamet ves- Siyaset kitabı c. 1 s. 9

[53] - Ayrıca bkz. Tarih-i Teberi c. 3 s. 198, Tarih-i Ebu-l Feda c. 2 s. 64, İkd-ül Ferid c. 5 s. 12, A'lam'ün Nisa c. 4 s. 114, el-Futuh İbn-i A'sam'in c. 1 s. 12, Şer-i Nehc-ül Belağa İbn-i Ebu-l Hadid'in c. 2 s. 65, uMuruc-üz Zeheb Mesudi'nin vs.

[54] - Şura: 23